NODYN ESBONIADOL

(Nid yw'r nodyn hwn yn rhan o'r Rheoliadau)

Mae'r Rheoliadau hyn yn gymwys i ffederasiynau a gyfansoddir o bob categori o ysgolion yng Nghymru.

Mae **Rhan 1** yn darparu bod y Rheoliadau i ddod i rym ar 22 Mai 2014 ac yn cynnwys darpariaethau deongliadol. Mae Rheoliadau Ffedereiddio Ysgolion a Gynhelir a Diwygiadau Amrywiol (Cymru) 2010 wedi eu dirymu gydag arbedion a darpariaethau trosiannol.

Mae **Rhan 2** yn nodi o dan ba amgylchiadau y caniateir sefydlu ffederasiwn neu y caiff ysgol ymuno â ffederasiwn sy'n bod eisoes. Caiff o leiaf ddwy ysgol, ond dim mwy na chwe ysgol, ffedereiddio yn unol â Phennod 1 o Ran 2 o Fesur Addysg (Cymru) 2011 ("Mesur 2011") a'r Rheoliadau hyn.

Mae rheoliadau 5 i 7 yn nodi'r weithdrefn ar gyfer ffedereiddio cyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir, gan gynnwys amgylchiadau pan fo ffederasiwn yn dymuno ymuno â ffederasiwn arall i ffurfio ffederasiwn newydd a phan fo ysgol newydd yn dymuno ymuno â ffederasiwn. Mae rheoliad 8 ac Atodlen 1 yn galluogi ysgolion newydd sy'n bwriadu bod yn ysgolion ffederal i gael corff llywodraethu sengl dros dro. Mae rheoliadau 9 a 10 yn nodi'r weithdrefn i awdurdod lleol ffedereiddio ysgolion. Mae rheoliadau 11 a 12 yn nodi'r weithdrefn i awdurdod lleol ffedereiddio ysgolion bach (o fewn ystyr Gorchymyn a wneir o dan adran 15 o Fesur 2011).

Mae rheoliad 13 yn darparu y bydd cyrff llywodraethu'r ysgolion unigol yn cael eu diddymu a chorff llywodraethu'r ffederasiwn yn cael ei ymgorffori ar y dyddiad ffedereiddio. Trosglwyddir yr holl dir, eiddo, hawliau a rhwymedigaethau perthnasol i gorff llywodraethu'r ffederasiwn.

Mae **Rhan 3** yn disgrifio'r gwahanol fathau o lywodraethwr. Mae rheoliad 14 ac Atodlen 2 yn ymdrin â rhiant-lywodraethwyr ac yn nodi ar ba sail y'u hetholir neu y'u penodir.

Mae rheoliad 15 yn ymdrin ag athro-lywodraethwyr ac mae rheoliad 16 yn ymdrin â staff-lywodraethwyr nad ydynt yn athrawon. Mae'r pennaeth yn llywodraethwr yn rhinwedd safle'r person hwnnw ond caiff ymddiswyddo fel llywodraethwr (neu dynnu'n ôl yr ymddiswyddiad) ar unrhyw adeg. Mae Atodlen 3 yn nodi'r broses ar gyfer ethol athro-lywodraethwyr a staff-lywodraethwyr.

Mae rheoliad 17 yn ymdrin â phenodi llywodraethwyr awdurdod lleol.

Mae rheoliad 18 yn nodi pwy sy'n gymwys i'w benodi yn llywodraethwr cymunedol ac mae rheoliad 19 yn nodi pwy sy'n gymwys i fod yn llywodraethwr cymunedol ychwanegol.

Mae rheoliad 20 yn ymdrin â phenodi llywodraethwyr sefydledig, gan gynnwys llywodraethwyr sefydledig ex officio a dirprwy-lywodraethwyr. Mae rheoliad 21 ac Atodlen 4 yn darparu ar gyfer enwebu a phenodi llywodraethwyr partneriaeth ac mae rheoliad 22 ac Atodlen 5 yn darparu ar gyfer enwebu a phenodi noddwr-lywodraethwyr. Mae penodi noddwr-lywodraethwyr yn opsiynol.

Mae rheoliad 23 ac Atodlen 6 yn darparu ar gyfer enwebu a phenodi llywodraethwyr cynrychiadol.

Mae rheoliad 24 yn darparu ar gyfer penodi disgybl-lywodraethwyr cyswllt.

Mae **Rhan 4** yn nodi'r egwyddorion cyffredinol y mae maint a chyfansoddiad cyrff llywodraethu ffederasiynau i'w penderfynu yn unol â hwy. Yn rheoliadau 25 i 34 nodir y gofynion penodol ar gyfer cyfansoddi cyrff llywodraethu ffederasiynau, sy'n dibynnu ar y mathau o ysgolion sy'n cyfansoddi'r ffederasiwn.

Mae **Rhan 5** yn ymdrin â chymwysiadau a thymor gwasanaethu. Mae rheoliad 35 ac Atodlen 7 yn nodi o dan ba amgylchiadau yr anghymhwysir llywodraethwr rhag sefyll i'w ethol, neu ei benodi, neu barhau mewn swydd fel llywodraethwr.

Mae rheoliad 36 yn darparu (gyda rhai eithriadau) mai tymor gwasanaethu hwyaf llywodraethwr yw 4 blynedd. Os digwydd bod llywodraethwr sefydledig ex officio yn analluog neu'n anfodlon ymgymryd â'r swydd, caniateir penodi dirprwy-lywodraethwr. Mae rheoliad 37 yn nodi'r weithdrefn ar gyfer ymddiswyddo o fod yn llywodraethwr. Mae rheoliadau 38 i 41 yn darparu ar gyfer diswyddo llywodraethwyr a benodwyd (yn hytrach nag a etholwyd) i'w swyddi.

Mae **Rhan 6** yn ymdrin â'r weithdrefn ar gyfer gwneud, adolygu ac amrywio offerynnau llywodraethu ac â chynnwys yr offerynnau. Mae rheoliad 47 yn cymhwyso darpariaethau yn Rheoliadau Staffio Ysgolion a Gynhelir (Cymru) 2006, ac mae rheoliad 48 yn cymhwyso darpariaethau yn Rheoliadau Cynghorau Ysgol (Cymru) 2005, i gyrff llywodraethu ffederasiynau, ac i lywodraethwyr, pan fo rhai addasiadau yn ofynnol, fel a nodir yn Atodlenni 8 a 9, yn eu trefn.

Mae **Rhan 7** yn ymdrin â phenodi a diswyddo swyddogion y corff llywodraethu ffederal, ac â'u swyddogaethau. Mae rheoliad 51 yn ymdrin â dirprwyo swyddogaethau i'r cadeirydd neu'r is-gadeirydd mewn achosion brys. O dan reoliad 53 mae'n ofynnol bod y corff llywodraethu ffederal yn penodi clerc i'r corff llywodraethu, ac mae pŵer gan y corff llywodraethu ffederal i ddiswyddo'r clerc ar unrhyw adeg. Mae rheoliad 54 yn nodi swyddogaethau clerc y corff llywodraethu ffederal.

Mae **Rhan 8** yn darparu ar gyfer cyfarfodydd a thrafodion y corff llywodraethu ffederal. Cynhwysir darpariaethau yn y Rhan hon ar gyfer mynediad i gyfarfodydd, cynnull cyfarfodydd, cworwm, cofnodion a chyhoeddi'r cofnodion. Rhaid gwneud pob penderfyniad ar unrhyw fater drwy fwyafrif o'r llywodraethwyr sy'n pleidleisio.

Mae rheoliad 61 yn nodi o dan ba amgylchiadau y caniateir atal llywodraethwr rhag mynd i gyfarfodydd am hyd at 6 mis. Mae rheoliadau 62 i 64 yn ymwneud â dirprwyo swyddogaethau'r corff llywodraethu ffederal.

Mae **Rhan 9** yn ymdrin â sefydlu pwyllgorau'r cyrff llywodraethu ffederal a'u trafodion, gan gynnwys y trefniadau clercio, cynnull cyfarfodydd, cworwm, pleidleisio a chyhoeddi cofnodion.

Mae **Rhan 10** ac Atodlen 10 yn ymdrin â gwrthdrawiadau buddiannau a'r amgylchiadau pan fo rhaid i lywodraethwyr ac eraill, y byddai hawl ganddynt fel arall i fod yn bresennol mewn cyfarfodydd o'r corff llywodraethu ffederal neu ei bwyllgorau, adael y cyfarfod a pheidio â phleidleisio. Pan fo gwrthdrawiad rhwng buddiannau person o'r fath a buddiannau'r corff llywodraethu ffederal, neu pan fo egwyddorion cyfiawnder naturiol yn galw am wrandawiad teg a bod unrhyw amheuaeth resymol ynghylch gallu'r person hwnnw i weithredu yn ddiduedd yr egwyddor gyffredinol yw y dylai'r person hwnnw adael y cyfarfod a pheidio â phleidleisio.

Mae **Rhan 11** yn ymdrin â materion gwybodaeth a chyllido. Mae rheoliad 76 yn darparu bod rhaid i gyrff llywodraethu pob ysgol a fydd yn rhan o ffederasiwn ddarparu gwybodaeth benodedig i gynorthwyo corff llywodraethu'r ffederasiwn.

Mae rheoliad 77 yn cymhwyso Pennod 4 o Ran 2 o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998 ("Deddf 1998") i ffederasiynau yn ddarostyngedig i reoliad 78 sy'n addasu adran 50 o Ddeddf 1998 fel y mae'n gymwys i ysgolion ffederal a chyrff llywodraethu ffederasiynau. Mae'r adran 50 addasedig yn gymwys hyd nes sefydlir corff llywodraethu dros dro pan fo ysgol yn bwriadu gadael ffederasiwn neu pan ddiddymir ffederasiwn.

Mae **Rhan 12** yn nodi'r weithdrefn sy'n ofynnol er mwyn i ysgol ffederal adael ffederasiwn.

Mae rheoliad 81 yn darparu, pan fo ysgol am adael ffederasiwn, bod rhaid i'r awdurdod lleol sefydlu corff llywodraethu dros dro a dyroddi offeryn llywodraethu mewn cysylltiad â'r ysgol honno ac adolygu offeryn llywodraethu'r ffederasiwn. O dan reoliad 82 caiff corff llywodraethu dros dro yr ysgol sy'n gadael y ffederasiwn wario ei gyfran ef o gyllideb a roddir ar gael gan yr awdurdod lleol.

Mae rheoliad 83 yn darparu ar gyfer ymgorffori corff llywodraethu'r ysgol sy'n gadael y ffederasiwn, ar y dyddiad dadffedereiddio ac mae rheoliad 84 yn ymdrin â throsglwyddo tir, eiddo, hawliau a rhwymedigaethau i gorff llywodraethu'r ysgol sy'n gadael y ffederasiwn.

Mae **Rhan 13** yn nodi'r weithdrefn ar gyfer diddymu ffederasiwn. Rhaid i'r awdurdod lleol sefydlu corff llywodraethu dros dro ar gyfer pob ysgol yn y ffederasiwn a dyroddi offeryn llywodraethu mewn perthynas â phob ysgol.

Mae rheoliad 89 yn galluogi corff llywodraethu dros dro pob ysgol i wario'r gyfran o gyllideb a roddir ar gael iddo gan yr awdurdod lleol.

Mae rheoliad 88 yn darparu ar gyfer ymgorffori (ar ddyddiad y diddymu) cyrff llywodraethu pob ysgol a oedd gynt yn y ffederasiwn a ddiddymwyd ac mae rheoliad 89 yn ymdrin â throsglwyddo tir, eiddo, hawliau a rhwymedigaethau i gyrff llywodraethu pob un o'r ysgolion hynny.

Mae **Rhan 14** yn diwygio Rheoliadau Cydlafurio Rhwng Cyrff Addysg (Cymru) 2012 (O.S. 2012/2655 (Cy. 287)), Rheoliadau Llywodraethu Ysgolion a Gynhelir (Gofynion Hyfforddi ar gyfer Llywodraethwyr) (Cymru) 2013 (O.S. 2013/2124 (Cy.207)) a Rheoliadau Llywodraethu Ysgolion a Gynhelir (Clerc i Gorff Llywodraethu) (Cymru) 2013 (O.S. 2013/2127 (Cy.208)).